

15. Kulturminne

15.1. Nokre resultat

9 000 nye kulturminne

Per 31. desember 2011 var det registrert totalt nær 211 600 freda kulturminne i databasen til Riksantikvaren. Sidan 2007 har det vore ein auke på drygt 38 400 minne. Tal nye kulturminne auka med nesten 9 000 frå 2010 til 2011. Største delen av dei registrerte kulturminna er arkeologisk enkeltminne, drygt 203 200. Om lag 6 100 bygningar er registrerte som freda kulturminne, mens dei historiske hagane utgjer den minste gruppa av freda kulturminne med 180 i 2011.

Flest kulturminne frå førreformatorisk tid

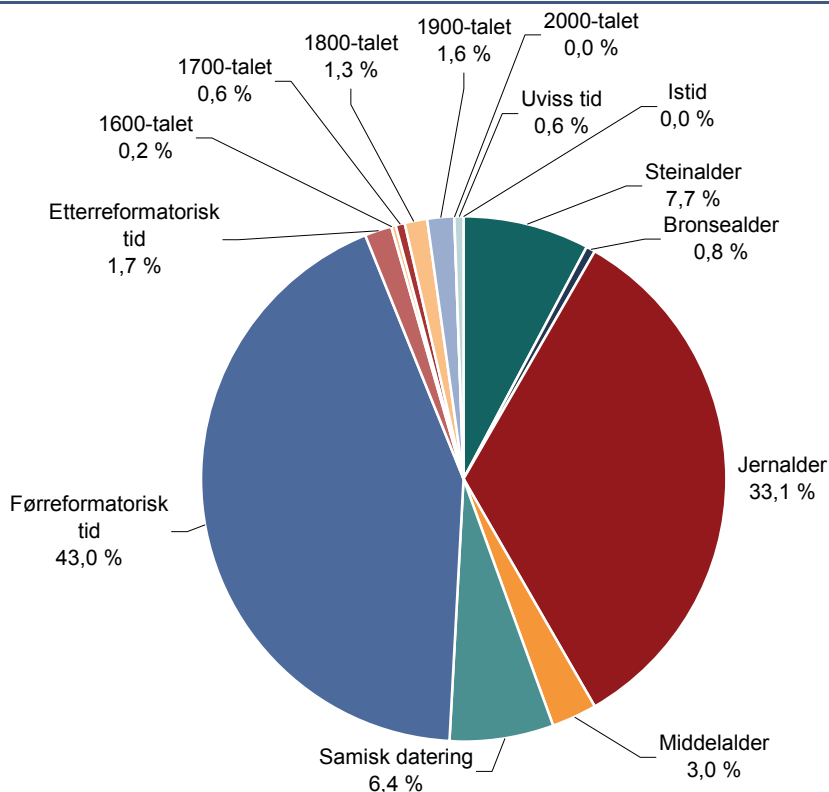
Fleirtalet av dei freda kulturminna er frå førreformatorisk tid⁵, med drygt 91 000 minne. Denne tidfestinga rommar alt frå istida og fram til reformasjonen. Frå jernalderen er det registrert 69 900 kulturminne, og frå steinalderen nesten 16 300.

Det er registrert 232 freda kyrkjer i 2011, det same talet som i 2009 og 2010. 202 av desse kyrkjene er middelalderkyrkjer. 263 freda bygningar er òg daterte frå middelalderen, mens fleirtalet av dei freda bygningane er frå 1800-talet.

Rogaland og Hedmark har flest registrerte freda kulturminne

Rogaland og Hedmark har flest registrerte freda kulturminne, begge fylka med 11 prosent av dei freda minna, til saman nær 45 400 minne. Oppland og Finnmark har og stor del av kulturminna med 10 prosent eller drygt 20 000 kulturminne. Figur 15.1 og tabell 15.1 syner fordelinga på enkeltminna etter kategori, tidsepoke og fylke.

Figur 15.1. Freda kulturminne¹. Enkeltminne/lokalitet², etter tidsepoke. 31. desember 2011. Prosent

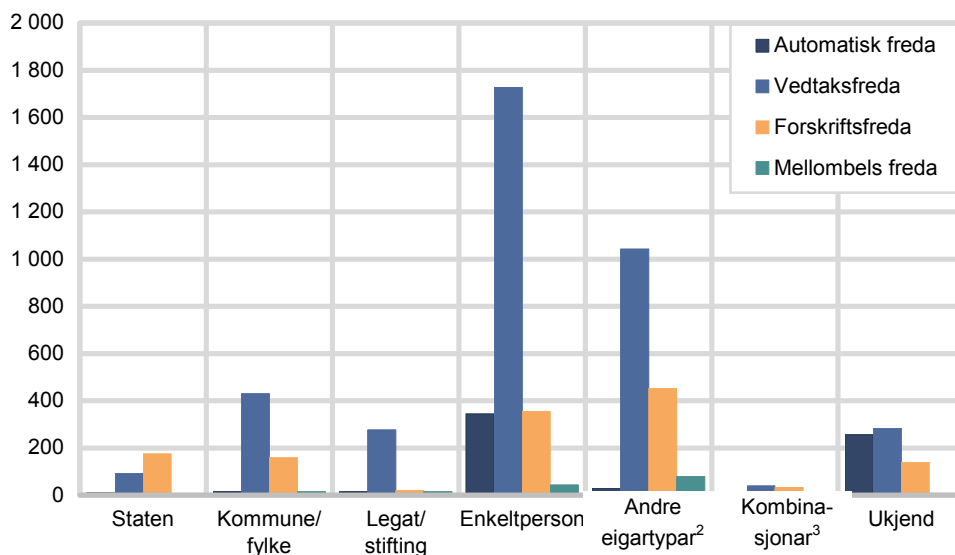

¹ Tala omfattar alle kulturminne som er registrerte som freda etter kulturminneloven. ² Lokalitet/enkeltminne: Ein lokalitet er eit samanhengande kulturminneområde eller -anlegg som består av eitt eller fleire enkeltminne. Døme: eit gravfelt (lokalitet) med fleire gravhaugar (enkeltminne) eller ein fyrstasjon (lokalitet) med fleire bygningar (enkeltminne). Alle enkeltminne må vere knytte opp mot ein lokalitet. Kjelde: Askeladden (Riksantikvarens kulturminnedatabase).

⁵ Førreformatorisk tid omfattar tidsepokane: førreformatorisk tid; senneolitikum; steinalder - bronsealder; senneolitikum - bronsealder; bronsealder - jernalder; jernalder - middelalder; - yngre jernalder – middelalder; vikingtid - middelalder.

Tabell 15.2 gir ei oversikt over vedtaksfreda kulturminne etter kva for ei hovudgruppe dei er klassifiserte i. Av dei nesten 6 000 vedtaksfreda kulturminna er 1 790, eller 30 prosent, i primærnæringar og 1 470, eller 25 prosent, i organisert/offentleg verksemd. Tabell 15.3 gir oversikt over freda kulturminne etter fredingsform, medan figur 15.2 gir eit bilete av eigarstrukturen på freda bygningar.

Figur 15.2. Freda bygningar¹, etter eigartype og fredingsform. 31. desember 2011

¹ Omfattar bygningar som er freda etter kulturminneloven. Kyrkjer er ikkje med i taloppgåvene. ² Aksjeselskap, bustadbyggjelag/burettslag, ansvarleg selskap, utanlandsk, annan eigartype. ³ Bygningar med meir enn ein eigartype (både legat/stifting og enkeltperson t.d.)
Kjelde: Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase.

Fleire registrerte bygningssubjekt i SEFRAK

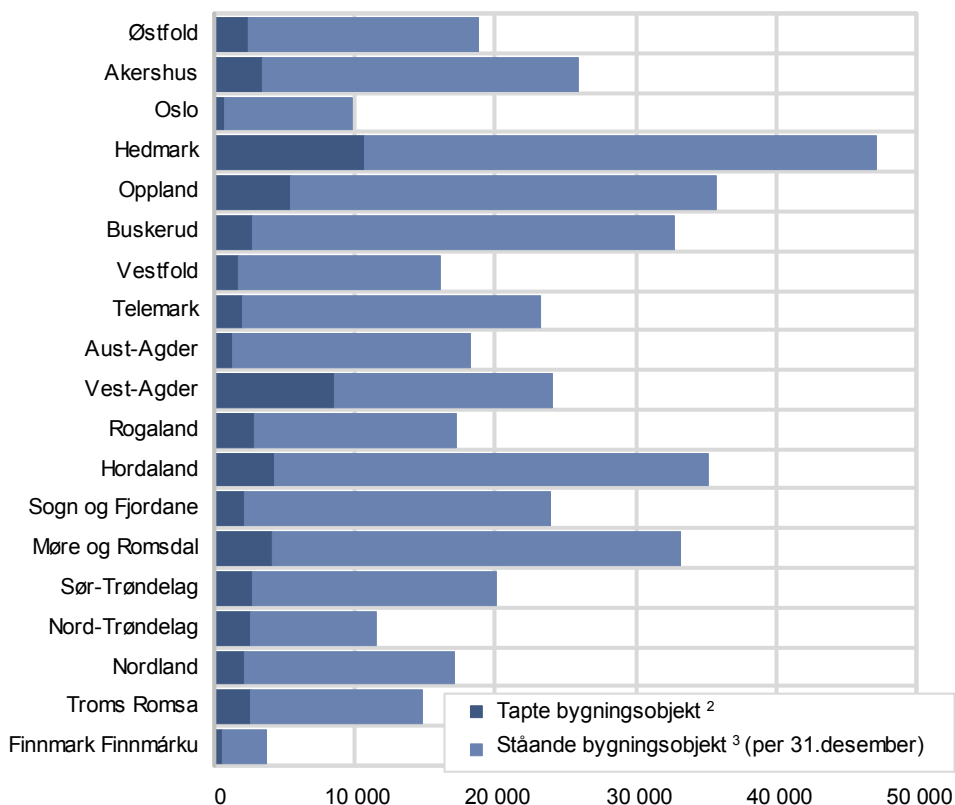
I slutten av 2011 var det totalt registrert 428 500 bygningssubjekt i SEFRAK-registeret (sjå kapittel 15.2). Etter fleire år med stabile tal syner tala for 2011 ein auke på 3 700 objekt. Denne auken ser ut til å vere eit resultat av at Riksantikvaren no får data direkte gjennom uttak frå Matrikkelen (Riksantikvaren). Av dei registrerte bygningane er det drygt 365 600 som framleis står. Resten blir rekna som tapte bygningssubjekt. Ser ein tilbake til år 2000, var det registrert nær 396 000 bygningssubjekt, men kvart år er det mange registrerte bygningar som går tapt. Berre det siste året er 1 623 bygningssubjekt gått tapt, totalt er drygt 62 900 bygningssubjekt tapte etter registrering. Andre registrerte objekt som ruinar, andre minne enn hus, finst det ikkje oppdaterte data på. Sjå tabell 15.4 og figur 15.3.

Det er registrert flest bygningssubjekt i Hedmark, over 47 000, men 10 620 av desse blir rekna som tapte objekt, 54 fleire tapte objekt i 2011 enn i 2010. Oslo og Aust-Agder har lågast del tapte bygningar i høve til registrerte bygningssubjekt. Finnmark har færrest ståande bygningssubjekt, med 3 700 bygningar, eller 1 prosent, av dei ståande SEFRAK-bygningane i heile landet.

390 søknader om dispensasjon etter kulturminneloven

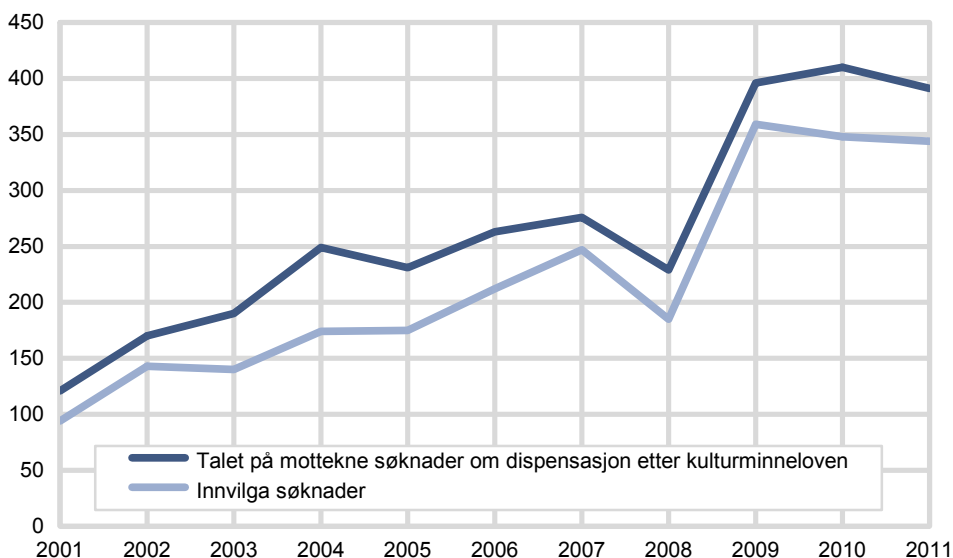
Dispensasjonsbehandlinga i fylkeskommunane etter kulturminneloven og plan- og bygningsloven er vist i tabell 15.5. I 2011 kom det inn i 390 søknader om dispensasjon etter kulturminneloven, 20 færre enn i 2010. For heile landet blei 88 prosent av søknadene innvilga, mot 85 prosent i 2010. Det manglar likevel rapport for ein fylkeskommune for 2011. Også i 2011 var det fire fylkeskommunar som innvilga alle søknadene som kom inn, Oppland, Buskerud, Vest-Agder og Troms. I 2010 var det Telemark, Aust-Agder, Nord-Trøndelag og Nordland. Rogaland innvilga 65 prosent av søknadene.

Figur 15.3. SEFRAK-registrerte bygningsobjekt¹. Talet på bygningar, tapte og ståande. Fylke. Per 31. desember 2011

¹ Registrerte bygningsobjekt: Talet på SEFRAK-objekt som var ståande bygningar på registreringstidspunktet (1975-1995). ² Tapte bygningsobjekt: SEFRAK-objekt som har status "revet" eller "utgått" i GAB. (per 31.12). ³ Ståande bygningsobjekt: Differansen mellom "registrerte bygningsobjekt" og "tapte bygningsobjekt".
Kjelde: GAB/SEFRAK.

Figur 15.4. Dispensasjonsbehandling i fylkeskommunen, etter kulturminneloven. 2001-2011

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

482 millionar kroner til fysisk planlegging, kulturminne, natur og nærmiljø

KOSTRA-rapporteringa (KOSTRA, sjå kapittel 1.2) syner at fylkeskommunane i alt hadde 482 millionar kroner i netto driftsutgifter til fysisk planlegging, kulturminne, natur og nærmiljø i 2011 (KOSTRA-funksjonane 715, 716 og 750). Det er ein auke i kostnadene på desse områda på 36 prosent samanlikna med 2010.

Nettoutgiftene til fylkeskommunane i 2011 til fysisk planlegging, kulturminne, natur og nærmiljø var 0,6 prosent av totale netto driftsutgifter. Til dette formålet gjekk 97 kroner per innbyggjar utanom Oslo, som er 25 kroner meir enn i 2010. (Rekneskapsomgrep, sjå kapittel 1). Sjå tabell 15.6.

Tabell 15.7 viser gjennomsnittlege netto- og brutto driftsutgifter og gjennomsnittlege brutto investeringsutgifter til fysisk planlegging, kulturminne, natur og nærmiljø for åra 2008-2011. Totaltala for netto driftsutgifter og brutto driftsutgifter for 2011 syner at dei ligg over gjennomsnittet for dei tre siste åra. Netto driftsutgiftene ligg 27 prosent over, mens brutto driftsutgifter ligg 2 prosent over gjennomsnittet for dei tre siste åra. Brutto investeringsutgiftene for 2011 syner at investeringane på dette området har vore nær 50 prosent lågare i høve til gjennomsnittet dei tre siste åra.

Stadig auke i avslåtte søknader om dispensasjon om tiltak i spesialområde for bevaring av kulturminne

Tabell 15.8 syner ei oversikt over kommunal behandling av byggjesaker i område med stor miljøverdi. Dette gjeld nye bygningar i landbruks-, natur- og friområde, område med byggjeforbod i 100-metersbeltet langs sjø, område med byggjeforbod langs ferskvatn og tiltak i spesialområde for bevaring av kulturminne. Kommunane behandla i alt om lag 7 700 saker i 2011. I underkant av 1 600 behandla saker var søknader om tiltak i spesialområde for bevaring av kulturminne. Ein kjenner ikkje talet på behandla søknader innanfor dette området for 2010. 255 søknader om dispensasjon blei avslått, mot 236 i 2010.

0,3 prosent til rekreasjon, naturforvaltning og kulturminnevern

I 2011 brukte kommunane drygt 1,1 milliardar kroner i netto driftsutgifter til rekreasjon, naturforvaltning og kulturminnevern (KOSTRA-funksjonane 335, 360 og 365). Dette er 0,3 prosent av dei totale netto driftskostnadene i kommunane, ein nedgang på 0,3 prosentpoeng samanlikna med 2010. For fleire resultat, sjå tabell 15.9.

Gjennomsnittleg netto driftsutgifter til kulturminnevern (KOSTRA-funksjon 365) for heile landet ligg på 15 kroner per innbyggjar, ein auke på ei krone samanlikna med 2010. Gjennomsnittleg netto driftsutgift til rekreasjon i tettstad var 145 kroner per innbyggjar i 2011 (KOSTRA-funksjon 335), som også er ei krone meir enn året før. Oslo kommune bruker framleis mest til kulturminnevern, 56 kroner per innbyggjar i 2011.

Tabell 15.10 syner Miljøverndepartementets (MD) utgifter til kulturminne og kulturmiljø for åra 2007 til 2011. I 2011 blei det nytta om lag 1,5 milliardar kroner til programkategorien 'naturens mangfald og friluftsliv'. Dette svarar til drygt 30 prosent av MDs samla utgifter i 2011.

15.2. Om statistikken kulturminne og kulturminnevern

Opplysningar om kulturminne er baserte på Riksantikvarens databasar over freda kulturminne og bygningar registrerte i SEFRAK. Data frå Riksantikvaren blei for første gong presentert i NOS Kulturstatistikk 2003. Det blei også data over aktivitetane og utgiftene i fylkeskommunane på områda kulturminne, natur og nærmiljø, og på kommunalt nivå, data over behandling av byggjesaker i område med stor miljøverdi og utgifter til rekreasjon, naturforvaltning og kulturminnevern.

Askeladden

Askeladden er den offisielle databasen over alle freda kulturminne og kulturmiljø i Noreg, i tillegg til listeførte kyrkjer. Det er Riksantikvaren som eig og driftar Askeladden, og databasen er eit viktig verktøy for forvaltninga. Databasen inneheld omfattande data og opplysningar om objekt som er freda (eller som er inne i ein fredingsprosess) etter kulturminneloven.

Askeladden er tilgjengeleg for kulturminneforvaltninga, statlege sektorstyresmakter og kommunane. Dei ulike forvaltningsledda kan få innsyn i

basen og tilgang til registrering og oppdatering av objekt knytte til ansvarsområda deira.

Askeladden blei teken i bruk i 2004. Tidlegare var kulturminnedata lite tilgjengelege. Ofte var det berre dei som hadde ansvaret for føringa av eit kulturminneregister, som hadde tilgang til innhaldet. Ein av dei uheldige konsekvensane av dette var at kulturminnedata blei lite brukte i planlegging og anna forvaltningsarbeid. Askeladden har gjort både tilgang, registrering og oppdatering lettare. I Askeladden kan ein søkje etter objekt, produsere enkle kart, og lage eigen statistikk. Meir avanserte GIS-brukarar kan eksportere data i SOSI-format, og ein kan også eksportere data til eit rekneark. Det finst også såkalla WMS-tenester som hentar data frå Askeladden direkte inn i lokale kartløyningar. Hausten 2010 tok Riksantikvaren i bruk Kulturminnesøk, ein database der alle kan søkje etter kulturminne.

Samisk datering

Delar av norsk territorium er også samisk land, Sàpmi. Samisk busetnad i Noreg strekkjer seg frå Nordre Hedmark til Aust-Finnmark. Samiske kulturminne kan vere gravplassar, offerplassar og heilage område, gammetufter, og andre fangstanlegg, oppbevarings-, mjølke- og merkjeplassar for reindrifta, sjøsamiske småbruk og utmarkslåttar, segnstader og andre minne knytte til samane sine tradisjonelle busetnadsområde. Innanfor samisk kulturminnevern har samspelet med naturen og dei naturgitte føresetnadene, det samla kulturlandskapet, særskild vekt.

Fredingsformer i lovverket

I lovverket finst to hovudtypar freding, freding ved lov (automatisk freding) og freding ved vedtak (vedtaksfreding).

- *Automatisk freding ved lov.* Automatisk freding inneber at gitte typar kulturminne er freda direkte i lovteksten (legalfreda), i motsetnad til ved freding der særskilt vedtak er naudsynt. Alle kulturminne som er frå før år 1537 (bygningar, buplassar, vegfar, bautastader, gravhaugar, med meir), er automatisk freda etter kulturminnelova § 4 første ledd. Ståande byggverk er automatisk freda dersom dei er eldre enn frå året 1650. Alle samiske kulturminne er automatisk freda dersom dei er over 100 år gamle.
- *Vedtaksfreding.* Vedtaksfreding tek utgangspunkt i ulike paragrafar i kulturminneloven alt etter kva som blir freda. Eit vedtaksfreda objekt (bygning, anlegg, bru, veg med meir) er eit nyare etter-reformatorisk kulturminne som er freda ved vedtak etter lovføresegn i kulturminneloven § 15 (byggverk og anlegg med meir).
- *Forskriftsfreding.* Freding av statens bygningar og anlegg kan skje ved forskrift med heimel i kulturminneloven § 22a. jmfør § 15. Før freding kan bli sett i verk, skal eigaren (statleg organ) kome med fråsegn til forslag om freding. Også kulturmiljøfredingar skjer etter forskrift, men den har heimel i § 20 i kulturminnelova. Bygningar freda som del av kulturmiljø inngår som forskriftsfreda i tabell 15.2.
- *Mellombels freding.* Mellombels freding kan vedtakast med heimel i kulturminnelova § 22 nummer 4. Både enkeltobjekt og område rundt enkeltobjekt kan mellombels bli freda etter denne lovføresegna.

SEFRAK

Tabell 15.4 syner tal frå SEFRAK og er oppdatert med tal for åra 2008-2011. Frå 2011 tek Riksantikvaren SEFRAK-tala direkte ut frå Matrikkelen. Dette kan vere årsaka til auken i dei SEFRAK-registrerte bygningane.

SEFRAK er ei forkorting for *Sekretariatet for registrering av faste kulturminne i Noreg*. SEFRAK-registeret inneheld opplysningar over alle bygningar og ruinar som er oppførte før 1900. Sekretariatet var det organet som starta prosjektet. Ansvaret for registeret er seinare teke over av Riksantikvaren. SEFRAK vart bygd opp gjennom eit stort feltarbeid i åra 1975-1995. Mange tusen registratorar samla

da inn opplysningar om alle bygningar frå før år 1900 i Noreg. Med til arbeidet hørte også kartfesting, oppmåling og fotografering av objekta.

I delar av landet er også bygningar frå delar av 1900-talet tekne med, til dømes er grensa sett til 1945 i Finnmark på grunn av krigsøydeleggingane der, og til 1910 i Ålesund på grunn av bybrannen. SEFRAK inneheld også ein del ruinar og tufter og opplysningar om bygg som er blitt fjerna etter at dei vart registrerte. Dei fleste SEFRAK-bygga er ikkje underlagde noka form for formelt vern, men delar av materialet er vurdert ut frå potensiell verneverdi. Det at ein bygning er registrert i SEFRAK, gir ikkje automatisk nokon vernestatus. Oppføring i registeret inneber heller ikkje i seg sjølv spesielle restriksjonar for kva som kan gjerast med eit hus.

SEFRAK er framfor alt eit generelt kulturhistorisk register som kanskje særleg har verdi som kjeldemateriale for lokal historie. Men registeret blir også nytta av forvaltninga som eit utgangspunkt for å finne kvar det kan vere verneverdig busetnad.

Skjemamaterialet etter registreringane er no lagra hos dei enkelte fylkeskommunane, medan storparten av fotomaterialet finst hos Nasjonalbiblioteket i Mo i Rana. I fleire fylke og kommunar er det no i gang arbeid med å skanne gamle registreringsskjema og gjere dei tilgjengelege gjennom ein eigen landsdekkjande database i regi av Riksantikvaren. Opplysningane er også lagde inn på data og utgjer ein del av Statens Kartverks eigedomsregister Matrikkelen, og er såleis også enkelt tilgjengeleg for den kommunale forvaltninga. Det er også koplinga mot Matrikkelen som gjer at ein kan produsere statistikkar over kor mange av bygningane som går tapt. Riksantikvaren publiserer også SEFRAK som ein såkalla WMS-teneste til bruk i geografiske informasjonssystem (GIS). (Riksantikvaren – Direktoratet for kulturminneforvaltning).

Offentleg forvaltning – fysisk planlegging i fylkeskommunar

Tala frå fylkeskommunane syner søknader om dispensasjon etter kulturminneloven og utgifter til planlegging, kulturminne, natur og nærmiljø. Datamaterialet er basert på respektive skjema 51 og dei fylkeskommunale rekneskapane som blir leverte gjennom KOSTRA-systemet (sjå kapittel 1). Rekneskapsfunksjonar for fysisk planlegging i fylkeskommunar er:

- 715 Lokal og regional utvikling
- 716 Friluftsliv og miljø
- 750 Kulturminnevern

Offentleg forvaltning – fysisk planlegging i kommunar

Tala frå kommunane syner kommunal saksbehandling i område med stor miljøverdi og utgifter til rekreasjon, naturforvaltning og kulturminnevern. Tala for kommunal byggjesaksbehandling er estimerte tal. Datamaterialet er basert på respektive skjema 20 og dei kommunale rekneskapane leverte gjennom KOSTRA-systemet. Rekneskapsfunksjonar for fysisk planlegging i kommunar er:

- 335 Rekreasjon i tettstad
- 360 Naturforvaltning og friluftsliv
- 365 Kulturminnevern

Offentleg forvaltning – statlege ugifter

Data i tabell 15.10 syner utgifter til kulturminne og kulturmiljø over Miljøverndepartementets budsjett, Prop. 1 S, for programkategorien 12.20 naturens mangfald og friluftsliv, og programkategorien 12.30 kulturminne og kulturmiljø.

Referansar

Riksantikvaren, direktoratet for kulturminneforvaltning: (<http://www.ra.no>)

Meir informasjon

Askeladden, Databasen for kulturminne. (<http://askeladden.ra.no>)

Kulturminneloven: lov om kulturminne, 1978-06-09-50.

(<http://www.lovdatabasen.no/all/hl-19780609-050.html>)

Kulturminnesøk. (<http://www.kulturminnesok.no>)

Miljøverndepartementet. (<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md.html>)

Statistisk sentralbyrå (21. juni 2012): «Andel innsigelser til planer på høring øker».

(<http://www.ssb.no/vis/fysplan/art-2012-06-21-01.html>)

Statistisk sentralbyrå (28. juni 2012): «Byggeaktiviteten i strandsonen avtar».

(<http://www.ssb.no/emner/01/01/20/strandsoner/index.html>)

Statistisk sentralbyrå (8. desember 2011): «4 av 10 utfører gratisarbeid».

(<http://www.ssb.no/orgakt>)

Statistisk sentralbyrå (2012): *Kulturstatistikk 2010*, Statistiske analysar 127.

(<http://www.ssb.no/publikasjoner/>)

Tabell 15.1. Freda kulturminne¹. Enkeltminne/lokalitet², etter kategori, tidsepoke og fylke. 31. desember. 2004-2011

	I alt	Arkeologisk enkeltminne	Bygning	Historisk hage	Kyrkje	Enkeltminne under vatn	Teknisk/ industrielt enkeltminne	Anna kulturminne
2004	149 449	143 801	4 607	24	204	329	232	252
2005	158 427	152 479	5 022	41	215	361	273	36
2006	164 934	158 469	5 353	45	215	511	303	38
2007	173 175	166 549	5 451	45	219	554	311	46
2008	181 615	174 493	5 658	69	228	704	375	88
2009	194 705	187 153	5 737	82	232	824	468	209
2010	202 607	194 452	5 904	92	232	1 182	515	229
2011	211 596	203 224	6 055	180	232	1 360	545	0
Datering								
Førreformatorisk tid ³	91 021	91 007	-	-	-	14	-	-
Istid	2	2	-	-	-	-	-	-
Steinalder	16 262	16 249	-	-	-	13	-	-
Bronsealder	1 631	1 630	-	-	-	1	-	-
Jernalder	69 941	69 935	-	-	-	6	-	-
Middelalder	6 357	5 838	263	6	202	47	1	-
Samisk datering	13 449	12 845	-	-	-	604	-	-
Etterreformatorisk tid	3 606	2 943	564	32	-	-	67	-
1500-talet	22	13	-	1	1	7	-	-
1537-1649	139	1	130	-	5	3	-	-
1600-talet	331	30	168	12	14	74	33	-
1700-talet	1 346	59	1 121	26	3	125	12	-
1800-talet	2 710	142	2 074	18	3	395	78	-
1900-talet	3 426	1 188	1 732	79	4	71	352	-
2000-talet	10	-	3	5	-	-	2	-
Uviss tid	1 343	1 342	-	1	-	-	-	-
Fylke								
Østfold	9 563	9 229	161	13	18	93	49	-
Akershus	10 640	10 350	215	12	14	37	12	-
Oslo	1 284	739	454	46	5	30	10	-
Hedmark	22 376	22 078	238	19	5	5	31	-
Oppland	21 818	21 185	602	1	25	0	5	-
Buskerud	10 915	10 436	406	3	18	14	38	-
Vestfold	7 228	6 858	232	8	24	70	36	-
Telemark	7 101	6 477	514	3	12	78	17	-
Aust-Agder	5 463	4 994	240	3	10	204	12	-
Vest-Agder	7 578	7 062	180	2	7	307	20	-
Rogaland	23 006	22 436	419	4	14	123	10	-
Hordaland	6 243	5 464	559	16	22	162	20	-
Sogn og Fjordane	4 124	3 842	199	2	13	62	6	-
Møre og Romsdal	7 530	7 261	180	3	12	66	8	-
Sør-Trøndelag	8 331	7 883	374	14	10	39	11	-
Nord-Trøndelag	11 394	11 142	204	16	12	9	11	-
Nordland	14 054	13 734	253	9	8	29	21	-
Troms Romsa	11 076	10 916	146	0	1	8	5	-
Finmark Finnmarku	20 195	19 934	211	3	2	7	38	-
Svalbard	2	-	-	-	-	2	-	-
Kontinentalsokkelen	1 675	1 204	268	3	-	15	185	-

¹ Tabellen omfattar alle kulturminne som er registrerte som freda etter kulturminneloven. ² Lokalitet/enkeltminne: Ein lokalitet er eit samanhengande kulturminneområde eller -anlegg som består av eitt eller fleire enkeltminne. Døme: eit gravfelt (lokalitet) med fleire gravhaugar (enkeltminne) eller ein fyrstasjon (lokalitet) med fleire bygningar (enkeltminne). Alle enkeltminne må vere knytte opp mot ein lokalitet. ³ Sjå fotnote 5 i teksten.

Kjelde: Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase.

Tabell 15.2. Vedtaksfreda kulturminne¹, etter hovedgruppe, vedtaksår og fylke. 31. desember 2005-2011

	I alt	Primær- næringer	Sekundær- næringer	Tertiær- næringer	Organisert/ offentleg verksemd	Religion/ tradisjon/ hending	Ikkje nærings- tilknytt/ privat	Andre funksjonar	Ingen verdi
2005	4 669	1 245	174	761	1 161	59	433	713	123
2006	4 983	1 289	188	777	1 289	56	610	608	166
2007	5 094	1 410	207	829	1 300	64	693	449	142
2008	5 271	1 511	213	899	1 363	68	717	373	127
2009	5 522	1 554	229	1 040	1 453	56	855	335	-
2010	5 847	1 692	266	1 135	1 473	60	900	321	-
2011	5 956	1 785	271	1 190	1 467	60	909	274	-
Vedtaksår									
1923-1950	1 659	977	37	167	90	7	315	66	-
1951-1978	288	177	13	30	23	8	21	16	-
1979-2010	3 893	590	218	951	1 349	44	549	192	-
2011	116	41	3	42	5	1	24	-	-
Fylke									
Østfold	222	22	3	36	141	-	19	1	-
Akershus	237	20	18	49	99	1	44	6	-
Oslo	502	51	29	37	71	13	275	26	-
Hedmark	283	106	3	43	100	-	12	19	-
Oppland	592	482	2	24	63	7	10	4	-
Buskerud	408	97	45	111	70	1	58	26	-
Vestfold	273	7	7	56	147	3	32	21	-
Telemark	373	180	11	62	68	1	29	22	-
Aust-Agder	228	26	30	63	42	2	54	11	-
Vest-Agder	191	18	3	75	39	1	40	15	-
Rogaland	430	121	4	67	104	2	118	14	-
Hordaland	564	186	40	158	126	5	33	16	-
Sogn og Fjordane	194	22	19	48	53	1	14	37	-
Møre og Romsdal	179	27	1	50	42	4	53	2	-
Sør-Trøndelag	397	132	15	66	103	4	71	6	-
Nord-Trøndelag	243	131	9	34	53	3	7	6	-
Nordland	258	74	5	108	44	4	15	8	-
Troms Romsa	124	9	4	38	51	3	9	10	-
Finnmark Finnmarku	237	74	11	65	44	5	14	24	-
Svalbard	21	-	12	-	7	-	2	-	-

¹ Tabellen omfatter enkeltminne som er vedtaksfreda/forskriftsfreda etter kulturminneloven (§§15og22a) eller bygningsfredningsloven av 1920. Automatisk freda minne er ikkje med i oversikta.

Kjelde: Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase.

Tabell 15.3. Freda kulturminne, etter fredingsform og type. 31. desember 2005-2011

	Totalt tal freda kulturminne	Automatisk freda	Forskrifts- freda	Vedtaks- freda	Førebels freda
2005	158 427	153 758	904	3 765	..
2006	164 934	159 951	1 200	3 783	..
2007	173 175	168 081	1 265	3 829	..
2008	181 615	176 210	1 366	3 905	134
2009	194 705	189 021	1 478	4 044	162
2010	202 607	196 760	1 561	4 050	236
2011	211 596	205 640	1 598	4 132	226
2011					
Arkeologisk enkeltminne	203 224	203 186	5	27	6
Bygning	6 055	678	1 338	3 865	174
Grøntanlegg (historisk hage)	180	11	47	111	11
Kyrkje	232	221	1	4	6
Enkeltminne under vatn	1 360	1 359	0	0	1
Teknisk/industrielt	545	185	207	125	28

Kjelde: Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase.

Tabell 15.4. SEFRAK-registrerte bygningar: Talet på bygningar og tap, etter fylke. 2000-2011. 31. desember

	Registrerte byggnings- objekt ¹	Tapte byggnings- objekt ²	Ståande byggnings- objekt ³	Tapte i prosent av tal registrerte	Talet på tapte byggnings- objekt i det enkelte år	Tapte byggnings- objekt i det enkelte år i prosent av alle registrerte	Tapte byggnings- objekt i prosent av talet på ståande	Registrerte ruinar ⁴
2000	395 740	31 456	364 284	7,9	..	..	..	..
2001	399 809	34 090	365 719	8,5	2 311	1	1	..
2002	407 928	36 024	371 904	8,8	1 242	0,3	0,3	..
2003	414 799	39 212	375 587	9,5	2 581	0,6	0,7	48 157
2004	421 516	42 056	379 460	10,0	2 209	0,5	0,6	50 281
2005	421 839	44 964	376 875	10,7	2 876	0,7	0,8	50 465
2006	422 475	48 176	374 299	11,4	3 144	0,7	0,8	50 566
2007	423 612	52 672	370 940	12,4	4 354	1,0	1,2	50 456
2008	424 781	54 167	370 614	12,8	1 350	0,3	0,3	..
2009	424 781	58 108	366 673	13,7	3 941	0,9	1,1	..
2010	424 781	60 719	364 062	14,3	2 611	0,6	0,7	..
2011								
I alt	428 505	62 874	365 631	14,7	1 623	0,4	0,4	50 697
Østfold	18 803	2 459	16 344	13,1	67	0,4	0,4	306
Akershus	25 895	3 459	22 436	13,4	-18	-0,1	-0,1	1 288
Oslo	9 844	668	9 176	6,8	40	0,4	0,4	153
Hedmark	47 132	10 620	36 512	22,5	43	0,1	0,1	3 208
Oppland	35 696	5 372	30 324	15,0	93	0,3	0,3	2 392
Buskerud	32 757	2 681	30 076	8,2	83	0,3	0,3	3 093
Vestfold	16 129	1 769	14 360	11,0	78	0,5	0,5	237
Telemark	23 157	2 018	21 139	8,7	57	0,2	0,3	1 458
Aust-Agder	18 176	1 329	16 847	7,3	54	0,3	0,3	2 873
Vest-Agder	24 041	8 530	15 511	35,5	99	0,4	0,6	761
Rogaland	17 287	2 786	14 501	16,1	77	0,4	0,5	1 881
Hordaland	35 116	4 262	30 854	12,1	184	0,5	0,6	8 937
Sogn og Fjordane	23 958	2 201	21 757	9,2	64	0,3	0,3	7 909
Møre og Romsdal	33 253	4 167	29 086	12,5	269	0,8	0,9	9 674
Sør-Trøndelag	20 129	2 721	17 408	13,5	90	0,4	0,5	1 034
Nord-Trøndelag	11 550	2 564	8 986	22,2	84	0,7	0,9	330
Nordland	17 108	2 149	14 959	12,6	135	0,8	0,9	3 180
Troms Romsa	14 769	2 598	12 171	17,6	137	0,9	1,1	1 089
Finnmark Finnmarku	3 705	521	3 184	14,1	5	0,1	0,2	894

¹ Registrerte bygningsobjekt: Talet på SEFRAK-objekt som var ståande bygningar på registreringstidspunktet (1975-1995). ² Tapte bygningsobjekt: SEFRAK-objekt som har status "revet" eller "utgått" i GAB. (per 31.12). ³ Ståande bygningsobjekt: Differansen mellom "registrerte bygningsobjekt" og "tapte bygningsobjekt". ⁴ Talet på objekt som ikkje var ståande bygningar på registreringstidspunktet. Utviklinga i bestanden av slike finst det ikkje data på. (Inngår ikkje i totaltalet.).

Kjelde: GAB/SEFRAK.

Tabell 15.5. Dispensasjonsbehandling i fylkeskommunen etter kulturminneloven og plan- og bygningsloven. 2001-2011

	Talet på mottekne søknader om dispensasjon etter kulturminneloven	Innvilga søknader	Talet på behandla søknader om dispensasjon etter plan- og bygningsloven
2001 ¹	121	94	..
2002	170	143	..
2003 ²	190	140	4 186
2004	249	174	5 013
2005	231	175	6 098
2006	263	212	7 077
2007	276	247	7 626
2008 ³	229	185	6 087
2009	396	359	8 478
2010	410	348	6 843
2011	391	344	7 326
Fylkeskommunane			
Østfold	56	50	..
Akershus	38	30	254
Oslo	..	..	..
Hedmark	17	15	186
Oppland	18	18	283
Buskerud	11	11	172
Vestfold	10	8	15
Telemark	51	45	131
Aust-Agder	26	25	849
Vest-Agder	10	10	655
Rogaland	23	15	496
Hordaland	29	27	1 356
Sogn og Fjordane	12	10	178
Møre og Romsdal	..	..	520
Sør-Trøndelag	33	31	420
Nord-Trøndelag	32	27	524
Nordland	13	12	555
Troms Romsa	2	2	637
Finnmark Finnmarku	10	8	95

¹ I 2001 mangla rapportering frå tre fylkeskommunar. ² I 2003 mangla rapportering frå ein fylkeskommune. ³ I 2008 mangla rapportering frå ein fylkeskommune.
Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 15.6. Netto driftsutgifter til fysisk planlegging, kulturminne, natur og nærmiljø, etter fylkeskommune¹. 2008-2011

	Netto driftsutgifter i alt. Mill.kr				Kroner per innbyggjar				Prosent av totale netto driftsutgifter			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Heile landet	305,3	300,1	354,6	482,0	72	62	72	97	0,9	0,5	0,5	0,6
Østfold	7,5	11,8	26,5	46,0	28	43	96	165	0,4	0,6	1,2	2,0
Akershus	31,9	41,0	38,9	25,1	60	77	71	45	0,8	1,0	0,9	0,5
Oslo	:	0,0	0,0	0,0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0
Hedmark	14,2	31,4	31,9	26,3	75	165	167	137	0,9	1,9	1,7	1,3
Oppland	-23,9	-20,7	-20,7	-26,1	-130	-112	-111	-140	-1,6	-1,3	-1,1	-1,4
Buskerud	12,1	19,1	21,6	19,7	47	74	83	74	0,7	1,0	1,0	0,9
Vestfold	39,9	57,9	55,1	52,9	174	250	235	224	2,6	3,6	3,0	2,8
Telemark	2,0	14,3	13,9	10,5	12	85	79	71	0,2	1,1	0,9	0,7
Aust-Agder	12,2	9,2	9,3	-0,9	113	85	85	-8	1,5	1,0	0,9	-0,1
Vest-Agder	47,2	35,6	51,2	75,3	281	209	297	432	3,9	2,7	3,4	4,5
Rogaland	39,9	7,3	70,2	46,4	95	17	161	105	1,3	0,2	1,9	1,2
Hordaland	45,3	48,1	53,7	103,0	96	101	111	210	1,3	1,3	1,2	2,1
Sogn og Fjordane	-21,9	9,1	7,4	15,2	-206	85	69	140	-1,9	0,7	0,4	0,8
Møre og Romsdal	24,8	21,7	13,1	17,0	100	86	52	66	1,2	1,0	0,5	0,5
Sør-Trøndelag	17,5	25,1	23,4	21,2	61	87	80	71	0,8	1,1	0,9	0,7
Nord-Trøndelag	16,6	16,1	17,8	25,9	127	123	135	194	1,3	1,2	1,0	1,4
Nordland	20,0	-35,9	-45,9	0,4	85	-152	-192	3	0,8	-1,3	-1,4	0,0
Troms Romsa	12,5	0,5	-18,0	16,2	80	3	-112	104	0,7	0,0	-0,8	0,7
Finnmark Finnmarku	7,6	8,5	5,1	7,8	104	117	73	111	0,9	1,0	0,5	0,7

¹ Omfattar alle fylkeskommunar unntateke Oslo.
Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 15.7. Netto og brutto driftsutgifter og brutto investeringsutgifter til fysisk planlegging, kulturminne, natur og nærmiljø. Totalt og gjennomsnitt. Fylkeskommunar. 2008-2011. Millionar kroner

	Netto driftsutgifter	Brutto driftsutgifter	Brutto investeringsutgifter
2008	305,3	1 102,9	65,2
2009	300,1	1 229,7	13,8
2010	354,6	1 188,7	40,4
2011	482,0	1 247,9	12,7
Gjennomsnitt 2009-2011			
Heile landet	378,9	1 222,1	22,3
Østfold	28,1	72,8	8,7
Akershus	35,0	70,2	2,8
Oslo	0,0	0,0	0,0
Hedmark	29,9	45,6	0,1
Oppland	-22,5	79,9	0,1
Buskerud	20,1	35,8	0,0
Vestfold	55,3	79,6	6,6
Telemark	12,9	33,4	1,4
Aust-Agder	5,9	23,1	0,0
Vest-Agder	54,0	66,2	0,8
Rogaland	41,3	105,3	0,4
Hordaland	68,3	173,6	0,4
Sogn og Fjordane	10,6	40,1	0,0
Møre og Romsdal	17,3	38,0	0,0
Sør-Trøndelag	23,2	45,2	0,0
Nord-Trøndelag	20,0	35,5	0,0
Nordland	-27,1	222,5	0,0
Troms Romsa	-0,4	26,5	0,0
Finmark Finnmarku	7,2	28,6	1,0

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 15.8. Kommunal behandling av byggesaker i område med stor miljøverdi. 2001-2011

	Talet på behandla saker ^{3,4}	Talet på innvilga søknader i samsvar med plan	Talet på søknader om dispensasjon			Delen innvilga søknader om dispensasjon i prosent
			I alt	Talet på innvilga søknader om dispensasjon	Talet på søknader om dispensasjon som er avslått	
Nye bygningar i landbruks-, natur- og friområde¹ (LNF-område)						
2001	15 853	11 097	4 914	3 646	1 268	74
2002	17 167	12 704	4 463	3 433	1 030	77
2003	7 801	4 864	2 937	2 266	671	77
2004	7 175	4 969	2 206	1 838	368	83
2005	4 375	2 188	2 188	1 750	438	80
2006	3 494	1 732	1 761	1 396	365	79
2007	3 713	1 737	1 976	1 555	421	79
2008	3 703	1 749	1 954	1 555	399	80
2009	3 637	1 694	1 943	1 525	418	79
2010	3 864	1 569	2 295	1 936	359	84
2011	3 132	1 348	1 784	1 506	278	84
Nye bygningar i område med byggjeforbod langs ferskvatn^{1,2}						
2001	..	..	336	269	67	80
2002	..	..	410	328	82	80
2003	..	..	325	239	86	74
2004	..	..	295	202	93	68
2005	398	68	330	256	74	78
2006	291	75	216	165	51	76
2007	343	66	277	218	59	79
2008	464	174	290	215	75	74
2009	348	99	249	173	76	70
2010	600	108	361	249	112	60
2011	325	..	325	250	75	77
Nye bygningar i 100-metersbeltet langs sjø^{1,2}						
2001	..	..	1 636	1 096	540	67
2002	..	..	1 570	1 083	487	69
2003	..	..	1 175	867	308	74
2004	..	..	1 167	864	303	74
2005	3 173	1 744	1 429	1 024	405	72
2006	2 469	1 306	1 162	808	354	70
2007	2 854	1 658	1 196	767	429	64
2008	2 941	1 729	1 212	812	400	67
2009	2 865	1 503	1 362	900	462	66
2010	3 053	1 541	1 512	1 122	390	74
2011	2 639	1 294	1 345	1 045	300	78
Tiltak i spesialområde for bevaring av kulturminne						
2001	799	631	176	96	80	55
2002	568	403	165	91	74	55
2003	866	628	238	91	147	38
2004	636	430	206	118	88	57
2005	948	627	321	184	137	57
2006	854	530	324	143	181	44
2007	1 117	816	301	167	134	55
2008	1 265	761	503	329	174	65
2009	1 458	989	469	308	161	66
2010	..	..	..	..	236	..
2011	1 593	..	..	..	255	..

¹ For åra 2001 og 2002 gjeld statistikken alle tiltak, frå 2003 berre nye bygningar. ² For åra 2001-2004 gjeld rapporteringa berre dispensasjonssøknader. ³ Talet på saker gjeld berre kommunar som har rapportert for åra 2001-2003. Om lag 80 prosent av kommunane har rapportert. Frå 2004 gjeld talet for heile landet.

⁴ Frå og med 2005 er landbruk ikkje medrekna.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 15.9. Netto driftsutgifter for kommunar til rekreasjon, naturforvaltning og kulturminnevern (KOSTRA-funksjon 335, 360 og 365), etter fylke. 2007-2011

	I alt. 1 000 kr	I prosent av totale netto driftsutgifter	Netto driftsutgifter i kr per innbyggjar		
			Rekreasjon i tettstad	Naturforvaltning og friluftsliv	Kulturminnevern
2007	879 959	0,6	122	53	10
2008	979 382	0,6	137	57	10
2009	1 003 037	0,6	140	56	11
2010	1 071 540	0,6	144	60	14
2011	1 140 862	0,3	145	69	15
Fylke					
Østfold	65 868	0,5	159	70	7
Akershus	109 169	0,5	107	82	7
Oslo	157 198	0,5	99	102	56
Hedmark	35 186	0,4	121	54	7
Oppland	23 860	0,3	76	50	2
Buskerud	59 703	0,5	174	43	9
Vestfold	62 031	0,6	159	85	18
Telemark	37 902	0,5	169	63	-9
Aust-Agder	27 739	0,5	179	67	2
Vest-Agder	70 855	0,9	245	152	9
Rogaland	147 532	0,7	243	70	20
Hordaland	111 169	0,5	165	50	11
Sogn og Fjordane	26 609	0,5	175	43	28
Møre og Romsdal	44 191	0,4	118	44	10
Sør-Trøndelag	59 692	0,5	106	76	19
Nord-Trøndelag	18 351	0,3	89	47	1
Nordland	42 623	0,4	141	33	9
Troms Romsa	20 080	0,3	102	39	-11
Finmark Finnmarku	19 518	0,5	171	87	6

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 15.10. Utgifter til kulturminne og kulturmiljø over Miljøverndepartementets budsjett 2007-2011. Rekneskapstal 2007-2011. Løyvingar

	Absolutte tal					Prosent av totale utgifter i Miljøverndepartementet				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
— Millionar kroner —										
Programkategori 12.20										
Naturens mangfald og friluftsliv										
friluftsliv	876,3	1 064,2	1 360,2	1 385,8	1 489,4	26,6	30,2	28,4	32,2	31,2
Vilt- og fisketiltak	70,3	79,1	75,0	74,8	82,4	2,1	2,2	1,6	1,7	1,7
Statens naturoppsyn	131,3	146,7	209,1	201,7	216,7	4,0	4,2	4,4	4,7	4,5
Direktoratet for naturforvaltning	674,7	838,4	1 076,1	1 109,3	1 190,3	20,5	23,8	22,5	25,7	25,0
Programkategori 12.30										
Kulturminne og kulturmiljø ..										
Riksantikvaren	317,8	364,7	625,6	440,0	439,0	9,7	10,4	13,1	10,2	9,2
Norsk Kulturminnefond	236,7	46,2	447,1	57,0	62,4	7,2	1,3	9,3	1,3	1,3

Kjelde: Miljøverndepartementet.